

Thất thu thuế là đặc điểm khách quan vốn có của bất kỳ hệ thống thuế nào. Nó phản ánh 2 mặt của một vấn đề: lợi ích của Nhà nước và lợi ích của nhà kinh doanh và cá nhân. Nhà nước luôn có khuynh hướng tăng nguồn thu, trong khi người kinh doanh mong muốn càng giảm số thuế phải nộp càng nhiều càng tốt. Như vậy ở đâu có thuế thì ở đó có thất thu. Do đó để hạn chế thất thu thì phải có một chính sách thuế và phương thức quản lý phù hợp với tình hình phát triển của nền kinh tế. Ngược lại, ta có thể nói nguyên nhân gây thất thu bắt nguồn từ một chính sách thuế và phương thức quản lý không phù hợp với phát triển của đất nước.

Ở nước ta, tình trạng thất thu thuế diễn ra trên nhiều lãnh vực: khu vực kinh tế quốc doanh, khu vực kinh tế ngoài quốc doanh, các xí nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài, thất thu về thuế thu nhập, thất thu vào hàng ngoại nhập lậu... nhưng chủ yếu tập trung khu vực kinh tế ngoài quốc doanh và các xí nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài. Nhưng nếu hỏi thất thu bao nhiêu thì chưa có câu trả lời chính xác. Tỷ lệ thất thu khoảng 40-50% là "điệp khúc" được nhắc đi nhắc lại nhiều lần. Mặc dù, ngành thuế đã phấn đấu cao với thành tích đáng kể, nhưng đến nay tỷ lệ thất thu nói trên vẫn còn được nhắc lại, có thay đổi cũng chỉ là xê dịch 5-10% theo cầm tính. Hiện nay vấn đề chống thất thu thuế đang là mối quan tâm của Chính phủ, đặc biệt là ngành thuế. Tuy thất thu thuế không phải là một vấn đề nan giải, nhưng cũng không thể giải quyết dứt điểm trong một thời gian ngắn, mà cần phải xác định đây là một cuộc đấu tranh lâu dài, bền bỉ bằng nhiều biện pháp, chính sách quản lý Nhà nước, quản lý thuế để từng bước khép dần khoảng cách thất thu.

Để giải quyết tốt vấn đề này

22 PHÁT TRIỂN KINH TẾ

chúng ta cần xác định rõ nguyên nhân nào đưa đến thất thu. Theo chúng tôi những nguyên nhân chủ yếu đó là:

* *Những nguyên nhân khách quan:*

- Cơ chế, chính sách thu chưa hoàn chỉnh, có quá nhiều loại thu, nhưng vẫn sơ hở, chồng chéo, chấp

nhưng việc tổ chức bộ máy thuế cũng chưa được hoàn chỉnh, do đó hiệu quả quản lý chưa cao.

- Về tổ chức cán bộ thu thuế: lực lượng cán bộ thu thuế tương đối đông đảo nhưng chưa mạnh, chất lượng cán bộ còn yếu kém, chưa tương xứng với nhiệm vụ được giao (hiện có khoảng 30% tổng số cán bộ thuế chưa qua đào tạo).

- Tổ chức thu thuế chưa khoa học dẫn đến tình trạng thu thuế vừa khó khăn vất vả, vừa không đạt hiệu quả và tạo cơ hội cho nạn tham nhũng phát sinh, phát triển.

- Một số nơi vẫn còn coi việc tổ chức và quản lý thu thuế là trách nhiệm của riêng ngành thuế nên đã thiếu hẳn sự phối hợp chỉ đạo và tổ chức thực hiện thống nhất, đồng bộ giữa các ngành thuế với các ngành, các cấp, các địa phương liên quan.

- Việc quản lý nguồn thu còn lỏng lẻo, sơ hở, gây thất thoát nguồn thu của NSNN.

- Công tác kiểm tra, thanh tra thuế còn nhiều điểm sơ hở.

Để khắc phục tình trạng thất thu thuế, theo chúng tôi Nhà nước cần thực hiện những biện pháp sau:

1. Tiếp tục hoàn thiện chính sách thuế

Việc hoàn thiện hệ thống thuế hiện nay cần phải tuân theo các nguyên tắc sau:

- Nguyên tắc tăng thu ngân sách
- Nguyên tắc trung lập.
- Nguyên tắc có thể dự đoán được.

- Nguyên tắc hiệu quả.

* Trong thời gian tới, chính sách thuế cần được tiếp tục hoàn thiện theo một số phương hướng sau đây:

a. Cần xây dựng một hệ thống thuế tương đối hoàn chỉnh, bao quát được hết các đối tượng và các nguồn thu, phải sử dụng các hình thức đa dạng để có thể thu được thuế ở những lĩnh vực, những đối tượng có thể điều tiết.

+ Trước mắt cần nghiên cứu bổ sung chính sách thuế nhằm động viên vào các loại sản xuất kinh doanh mới

NGUYÊN NHÂN THẤT THU THUẾ VÀ BIỆN PHÁP KHẮC PHỤC

NGUYỄN NGỌC HÙNG

vá, không bao quát hết nguồn thu và diện thu. Gần đây, tuy Nhà nước đã ban hành một số sắc thuế mới, sửa đổi, bổ sung nhằm tiến tới thống nhất hệ thống thu, Song, do những biến đổi của nền kinh tế xã hội và do chưa có kinh nghiệm nên một số sắc thuế vừa chưa bám sát được thực tiễn hoạt động sản xuất kinh doanh, vừa chưa tập trung được hết các nguồn thu để hình thành một hệ thống thu hoàn chỉnh.

- Sự phát triển đa dạng của hoạt động kinh doanh trên thị trường không gắn liền với nhận thức mới về nghĩa vụ đóng thuế, tìm cách trốn thuế, lậu thuế.

* *Những nguyên nhân chủ quan:*

- Trong hệ thống thu NSNN, hệ thống thu thuế là quan trọng nhất

xuất hiện.

+ Định hướng thu thuế vào các hoạt động sản xuất kinh doanh, dịch vụ sẽ hình thành.

+ Cần mở rộng diện thu thuế của một số sắc thuế trên cơ sở sắp xếp lại thuế suất và cơ cấu thuế suất của các loại thuế.

+ Cần nghiên cứu và ban hành thuế bảo vệ môi trường.

+ Cần có kế hoạch nghiên cứu thuế đánh vào tài sản để khi có điều kiện có thể ban hành chính sách cụ thể.

b. Thực hiện cơ cấu thuế suất đơn giản, với mức thuế vừa phải và mở rộng diện thu thuế.

c. Trong thời gian tới: vẫn coi trọng thuế gián thu hơn thuế trực thu

d. Pháp luật về thuế cần được ban hành đồng bộ, thống nhất từ trên xuống.

e. Để khắc phục tình trạng thu thuế chống chéo, trùng lặp của thuế doanh thu, cũng như những hạn chế của phương pháp tính thuế doanh thu trên chênh lệch hiện hành, theo chúng tôi Nhà nước cần có kế hoạch nghiên cứu đầy đủ và nhanh chóng áp dụng thuế trị giá gia tăng (thuế TVA) thay cho thuế doanh thu, thuế sát sinh hiện hành.

f. Cần phải có chính sách bình đẳng giữa các thành phần kinh tế.

g. Chính sách thuế đặt ra phải rõ ràng chắc chắn, không nên tạo ra cho chính sách thuế mang đặc tính thỏa hiệp, thương lượng, có thể vận dụng thực hiện theo nhiều cách khác nhau.

h. Cần áp dụng một chính sách thuế thống nhất đối với doanh nghiệp trong nước và các doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài.

i. Cần thu hẹp phạm vi ưu đãi miễn giảm thuế và cần qui định rõ ràng tiêu chuẩn các trường hợp được miễn giảm. Mọi vấn đề mang tính chất xã hội cần được xử lý dưới hình thức chi ngân sách.

j. Chính sách thuế cũng cần phải có tác động nhất định trong việc hạn chế những khuyết tật của kinh tế thị trường.

k. Tất cả các loại thuế đều phải được xây dựng thành luật không nên để như tình trạng hiện nay vừa có luật, vừa có cả pháp lệnh và nghị định của Chính phủ.

2. Hoàn thiện việc tổ chức và quản lý thu thuế

a. Tổ chức lại hệ thống thu NSNN theo nguyên tắc mọi khoản thu và nguồn thu đều do ngành thuế quản lý thống nhất. Tất cả các khoản thu và nguồn thu do đều do ngành thuế phát triển lại. Trường hợp đặc biệt, cần ủy nhiệm cho các ngành, các tổ chức hoặc cá nhân, thì phải có quy định rõ ràng, cụ thể về phương thức

thu, thời hạn nộp tiền vào KBNN và báo cáo theo định kỳ để tránh tình trạng xâm tiêu, tham ô tiền thuế.

b. Nâng cao trình độ cán bộ thu bằng các biện pháp đào tạo lại, xử lý kỷ luật những cán bộ có phẩm chất yếu kém, thay thế số cán bộ không đủ khả năng thực thi nhiệm vụ.

c. Tập trung tất cả các nguồn thu vào NSNN, tăng cường pháp chế nhà nước, nghiêm cấm mọi hành vi vi phạm tới công quỹ (chiếm dụng nguồn thu, trốn thuế, lợi dụng chức quyền và địa vị công tác để tỵ xử lý các trường hợp không đúng chức năng, nhiệm vụ và quyền hạn).

d. Nâng cao chất lượng công tác kế toán theo đúng quy định của Pháp lệnh kế toán thống kê, coi đây là cơ sở quan trọng hàng đầu để cải thiện công tác quản lý thu. Trước mắt, phải củng cố chất lượng kế toán đối với các XNQT, đưa các hộ kinh doanh tư nhân vừa và lớn ở khu vực kinh tế ngoài quốc doanh vào hoạt động trên cơ sở có sổ sách, chứng từ kế toán thống kê rành mạch và thực hiện chế độ báo cáo định kỳ cho cơ quan thuế.

e. Cải thiện quan hệ giữa các cơ quan có liên quan tới công tác quản lý quỹ NSNN (NHNN, KBNN, NSNN) nhằm sử dụng hợp lý và có hiệu quả các nguồn thu NSNN.

f. Hệ thống bộ máy thu thuế cần phối hợp chặt chẽ, đồng bộ với các ngành, các cấp, các địa phương có liên quan trong việc quản lý thu thuế.

g. Ngành thuế phải chủ động kết hợp với sở tư pháp, các báo đài, các hội quần chúng, hội công kỹ nghệ gia... đẩy mạnh công tác tuyên truyền phổ biến chính sách thuế cho mọi tầng lớp nhân dân, động viên họ chấp hành đúng chính sách chế độ, đồng thời giúp cơ quan thuế sửa chữa những khiếm khuyết tồn tại trong quản lý thu thuế, phát hiện các trường hợp ẩn lậu trốn thuế. Báo đài nên phê phán công khai các doanh nghiệp, cá nhân trốn thuế, lậu thuế, nợ thuế. Từng cán bộ thuế quản lý địa bàn phải kết hợp với chính quyền địa phương để quản lý toàn bộ đối tượng sản xuất kinh doanh không bỏ sót hộ.

h. Tiến tới thực hiện rộng rãi, bắt buộc việc đăng ký mở tài khoản và chi trả qua tài khoản giao dịch ở ngân hàng đối với các doanh nghiệp lớn bằng hình thức chi phiếu viết tay (check).

i. Các hợp đồng kinh tế được ký kết chỉ có giá trị về mặt pháp lý khi đã đăng ký ở một cơ quan có thẩm quyền (công chứng-tòa án kinh tế) và phải trước bạ (có thể miễn phí). Thực hiện được yêu cầu này sẽ quản lý được việc ký kết, thanh lý các hợp đồng kinh tế, từ đó nắm được các căn cứ tính thuế, chống được các hợp đồng ký kết giả tạo hoặc hợp đồng không

đúng với thực tế thực hiện.

j. Qua kinh nghiệm thực tiễn trong những năm qua, việc triển khai chính sách thuế nói chung và chống thất thu thuế nói riêng cần phải có sự quan tâm lãnh đạo, chỉ đạo của cấp ủy và cấp chính quyền.

3. Tăng cường công tác kiểm tra, thanh tra trong quản lý thu thuế

Kiểm tra, thanh tra là một trong những nội dung quan trọng của công tác quản lý thu thuế. Việc đổi mới chính sách thuế sẽ không thể đạt kết quả nếu buông lỏng công tác này. Tầm quan trọng của hoạt động kiểm tra, thanh tra được thể hiện trên hai mặt:

- Một mặt, qua kiểm tra, thanh tra sẽ không những phát hiện ra những vụ việc vi phạm về quản lý thu thuế, thu hồi số tiền bị thất thoát của nhà nước, mà thông qua việc xử lý những kẻ tham ô, tham nhũng, biến thủ công quỹ, kết quả này cũng còn có tác dụng răn đe rất lớn đối với những hiện tượng tiêu cực đang có mầm mống nảy sinh.

- Mặt khác, kiểm tra, thanh tra sẽ góp phần quan trọng trong việc kiểm nghiệm tính chất phù hợp của các văn bản pháp quy, của chế độ chính sách về quản lý thu thuế, phát hiện những sơ hở và bất hợp lý của các văn bản trên để kịp thời chỉnh lý, bổ sung, sửa đổi.

Trong thời gian tới, cần phải kiện toàn hệ thống thanh tra, đổi mới hoạt động thanh tra thuế, nâng cao nghiệp vụ của cán bộ thanh tra, tăng cường quyền hạn và trách nhiệm của tổ chức thanh tra: có chế độ đãi ngộ xứng đáng cho những người có thành tích trong công tác kiểm tra, thanh tra, xử lý nghiêm minh những kẻ thoái hóa, biến chất. Bên cạnh đó, phải chấn chỉnh lại hệ thống luật pháp, quy định rõ ràng, đầy đủ về các hành vi và biện pháp xử lý đối với các Liên tương vi phạm các tiêu chuẩn, định mức, cơ chế, chính sách về quản lý thu thuế.

4. Một số biện pháp khác

- Tăng cường pháp chế tài chính trong đời sống

- Đẩy mạnh hơn nữa chương trình tổ chức và sắp xếp lại các doanh nghiệp nhà nước, đẩy mạnh cổ phần hóa và đa dạng hóa các hình thức sở hữu.

- Tiếp tục hoàn thiện hệ thống kế toán.

- Tăng cường hơn nữa công tác kiểm toán nhà nước và kiểm toán độc lập

- Tiếp tục hoàn thiện hoạt động ngân hàng

- Nâng cao dân trí để cả xã hội cùng sống và làm việc theo pháp luật